

KAPITEL 10

ÅRSKARAKTER OG EKSAMEN I OLDTIDSKUNDSKAB

Oldtidskundskab afsluttes med en mundtlig årskarakter og eventuelt en mundtlig eksamen i faget, hvis en sådan udtrækkes. Karaktererne fastsættes på baggrund af den enkelte elevs opfyldelsesgrad af læreplanens faglige mål. De faglige mål er opstillet i læreplanen for oldtidskundskab og gennemgås i vejledningen til læreplanen, der begge kan findes på Undervisningsministeriets hjemmeside. De bliver sommetider revideret, så det er altid en god idé at orientere sig i læreplanen og vejledningen, særligt op til eksamen. Vejledningen indeholder desuden en præcision af de faglige mål for den mundtlige eksamen.

De faglige mål

DE FAGLIGE MÅL I OLDTIDSKUNDSKAB FRA 2017-LÆREPLANEN

»Eleverne skal kunne:

- analysere og fortolke oversatte græske og romerske tekster i deres antikke kontekst og i deres betydning for senere kultur
- beskrive, analysere og fortolke græske og romerske monumenter i deres antikke kontekst og i deres betydning for senere kultur

mette Sørensøn

metode i

Oldtidskundskab

Frydenlund, 2021.

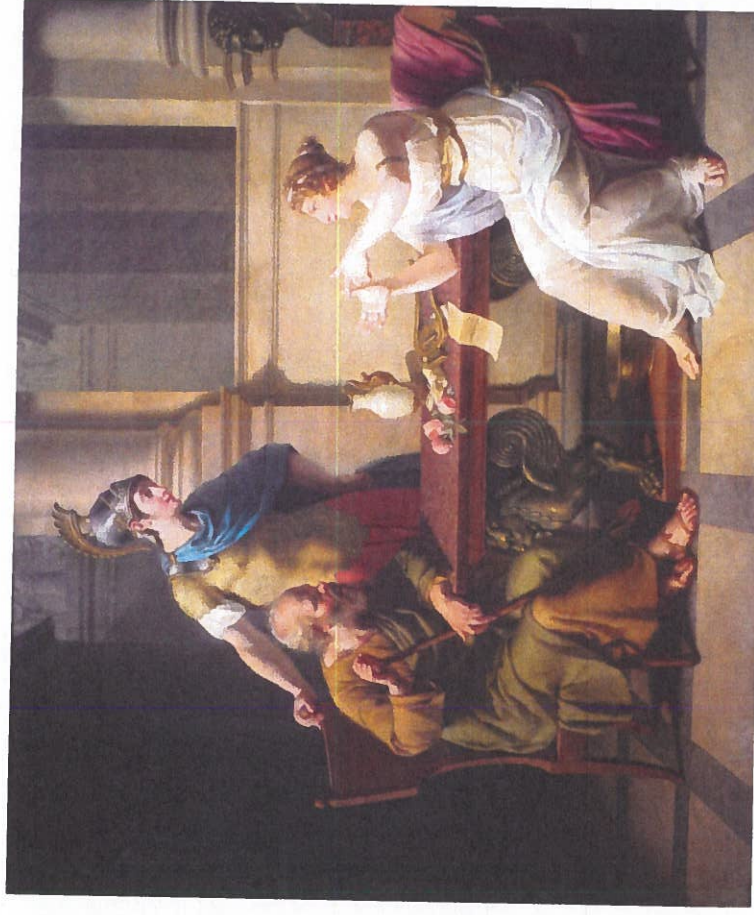
- identificere, forklare og forholde sig til væsentlige begreber og tanker i de behandlede tekster
- overveje, hvorledes antikken har sat sig spor i efterantikke perspektivtekster og -monumenter
- nuancere, perspektivere og uddybe moderne problemstillinger og værdier gennem læsning af antikke tekster
- behandle problemstillinger i samspil med andre fag
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder.«

.....

De faglige mål stiller overordnet set tre krav til dig som elev: at du skal kunne 1) analysere og fortolke kernestof i form af antikke tekster i deres antikke kontekst, 2) analysere og fortolke monumenter som skulptur, vaser eller arkitektur i deres antikke kontekst og 3) perspektivere både tekster og monumenter med henblik på at vurdere de spor, antikken har sat, og den betydning, teksterne eller monumenterne har haft i eftertiden. I forbindelse med analysen af teksterne skal du ydermere kunne benytte væsentlige begreber og tanker i behandlingen. Det kunne f.eks. være begreber og tanker, der knytter sig til tekstens genre, forfatter, temaer eller historiske kontekst. Ved fortolkningen af teksterne skal du kunne nuancere og reflektere over moderne problemstillinger og værdier. Det kunne f.eks. være værdier som kærlighed og ære eller en problemstilling om, hvordan man bliver lykkelig.

De sidstnævnte faglige mål om samspil med andre fag og fagets identitet og metoder er især relevante, når faget indgår i SRP. Sidstnævnte betyder, at du som elev skal have indgående kendskab til faget og dets forskellige metoder. Begge dele kan du læse om her i bogen.

Årskarakter og prøvekarakter afgives på baggrund af, i hvilken grad du som elev opfylder de faglige mål. Det er en god idé at tale med din lærer om, hvordan du skal omsætte de faglige mål til konkret praksis i de forskellige forløb, både i løbet af skoleåret og op til eksamen.

Sokrates i dialog med Aspasia. Maleri af Nicolas-André Monsiau fra ca. 1800. Det hænger på Pusjkinmuseet i Moskva.

Eksamensformen

Eksamen i oldtidskundskab tager udgangspunkt i kendt tekst, der er blevet gennemgået i løbet af skoleåret. Læreplanen stiller krav om, at der læses 150-200 siders antik tekst, og det er blandt disse sider, at eksamens-teksterne skal udvælges. Som elev ved man ikke på forhånd, hvilke tekst-uddrag der er udvalgt til eksamen. Det betyder, at man skal have fulgt godt med i løbet af skoleåret og læst godt op til eksamen, så man har styr på de 150-200 sider og kan præstere, uanset hvilket tekstuddrag man trækker til eksamen.

Selve eksamen indledes med, at man trækker en tilfældig eksamensopgave, der præsenteres af eksaminator. Man vil typisk også blive bedt om at aflevere sin mobiltelefon. Dernæst gives ca. 60 minutter til forberedelse

med de fleste hjælpemidler til rådighed: egne og klassens notater, tekstmateriale fra undervisningen, lærerens PowerPoint og enkelte online-materialer, som ikke kan hentes ned til egen computer. Sidstnævnte betyder, at der kan gives særlig adgang til bestemte hjemmesider og online-ordbøger, som er blevet brugt i undervisningen. Herudover er det ikke tilladt at tilgå internettet.

Der findes to typer eksamensopgaver, og der skal være lige mange af hver type til eksamen, ligesom alle tekstforløb skal være repræsenteret. Tekster, der tilskrives Homer, romersk litteratur samt både græske og romerske monumenter, skal være blandt eksamensopgaverne. Hver eksamensopgave må anvendes to gange på samme hold, og hver elev skal have lov til at vælge mellem mindst fire ukendte opgaver, når man indledningsvis skal trække eksamensopgave. De to opgavetyper er:

1. Højest én normalside (2400 enheder) kendt prosatekst eller 50 vers kendt poesitext samt op til tre normalsiders ukendt perspektivtekst fra efterantikken.
2. Højest én normalside (2400 enheder) kendt prosatekst eller 50 vers kendt poesitext samt ét kendt eller ukendt monument (f.eks. skulptur eller arkitektur) og ét ukendt perspektivmonument fra efterantikken.

Fælles for de to opgavetyper er det kendte tekststykke, som er blevet gennemgået i løbet af skoleåret. Forskellen på de to opgavetyper er, om man derudover skal arbejde med perspektivtekst eller monumenter. Perspektivteksten er et perspektiv på det kendte tekststykke, som perspektivteksten er sat sammen med.

Monumentet har ikke nødvendigvis nogen sammenhæng med det kendte tekststykke, som det er sat sammen med. Monumentet kan være kendt og gennemgået i løbet af skoleåret eller ukendt. Læreren skal i fællesskab med klassen beslutte, om eksamensmonumenterne skal være kendte eller ukendte. Perspektivmonumentet hænger altid sammen med det enten kendte eller ukendte antikke monument.

Når de ca. 60 minutter i forberedelsen er gået, hentes man ind i eksamenslokalet, hvor eksaminationen varer ca. 30 minutter inkl. votering. Man må gerne medbringe notater fra både før og under forberedelsen, men det tæller ned, hvis man er for afhængig af dem.

Som elev vil man typisk have udspillet, hvorefter eksaminationen vil udforme sig som en samtale mellem læreren som eksaminator og eleven som eksaminand. Sommetider vil censor også byde ind i samtalen.

Eksaminationens indhold vil selvfølgelig afhænge af, hvilken eksamensopgave man har trukket. Det kendte tekststykke skal nærlæses og fortolkes udtømmende og er hovedfokus under eksamen og vil typisk fylde ca. 80 % af tiden. Dertil kan man knytte øvrige metoder og tilgange med fokus på f.eks. genre, forfatter eller tema. Tekststykket skal også placeres i den større sammenhæng, det indgår i. Det kan være med hensyn til den historiske tid, genren, det værk, tekststykket er et uddrag fra, og/eller det forløb, tekststykket er en del af. Det er også en god idé at trække tråde imellem de forskellige forløb, du har haft, op til nutiden og til dit eget liv. Det viser overblik over fagets indhold og identitet.

Perspektivering eller monumentgennemgang vil fylde de resterende 20 % af eksaminationstiden. Den efterantikke perspektivtekst skal sættes i sammenhæng med den antikke eksamenstekst eller temaer fra undervisningen. Det antikke monument skal analyseres og fortolkes, og det efterantikke monument skal sættes i sammenhæng hertil eller til temaer fra undervisningen om monumenter.

På de tre næste sider finder du tips og tricks, som du kan bruge, mens du forbereder dig på eksamen i din læseferie og under selve eksamen.

TIPS OG TRICKS FORUD FOR EKSAMEN

Forud for eksamen er det en god idé at:

- Have overblik og system i sine notater og materialer fra undervisningen. Husk at hente notater, tekster og lignende ned på egen computer, hvis det ligger på Lectio eller en anden platform, som skolen benytter til materialedeling.
- Have overblik over de 150-200 siders tekstmateriale, hvorfra eksamensteksten udvælges. Det er angivet i undervisningsbeskrivelsen, hvilke sider det drejer sig om. Sørg for referater af teksterne, som du kan benytte i eksamensforberedelsen. Her har du nemlig ikke tid til at læse teksterne igen.
- Have overblik over de forskellige forløbs fokusområder og begrebsbrug. Det kan f.eks. være temaer eller bestemte karakterer, som der er fokuseret på i undervisningen. Begreberne kan knytte sig til både temaer, forfatter og genre. Lav oversigtsark hertil.
- Have overblik over antikken som historisk periode, sådan som man er blevet præsenteret for den gennem skoleåret. Det kan være overblik over de forskellige kunsthistoriske perioder, forskellige krige, det athenske demokrati, teatrets og/eller filosofiens udvikling. Lav et oversigtsark med de vigtigste historiske punkter eller begivenheder, der knytter sig til de forskellige forløb.
- Have overblik over antikkens mytologiske katalog, sådan som man er blevet præsenteret for det gennem skoleåret. Det kan være overblik over værkers forudgående myter og optrædende guders karakteristika. Lav oversigtsark med de forskellige forløbs myter og guder.

- Have overblik over analysemetoder og -tilgange, særligt nærlæsningen, så du er rustet til at analysere og fortolke eksamensteksten.

TIPS OG TRICKS UNDER EKSAMINATIONEN

Under eksaminationen er det en god idé at:

- Lave en disposition for det, du gerne vil komme ind på, og i hvilken rækkefølge. Dispositionen præsenterer du for eksaminator og censor. Den hjælper dig som elev med at holde fokus. Den hjælper også eksaminator med at vide, hvad du har forberedt dig på, og med at komme tilbage på sporet, hvis du taber tråden.
- Have styr på de notater, du har med. Forsøg at begrænse omfanget. Brug dem fornuftigt, og lad være med at læse op fra dem eller være afhængig af dem.
- Indlede med at præsenterer dit tekststykke, men spring den lange redegørelse over.
- Sørg for at udtømme dit kendte tekststykke, som du skal nærlæse og fortolke. Undervejs i nærlæsningen af tekststykket kan du komme ind på genren, forfatteren, temaer, personer, myter, guder og dele af den historiske kontekst, der er relevante for analysen og fortolkningen af det konkrete tekststykke.
- Sørg for at være nede i teksten under nærlæsningen, så tekstforankringen tydeliggøres. Et godt tip: Vis med en pegefinger på tekstlinjerne, hvor de forskellige ting står, og hvad i teksten du bruger til f.eks. en personkarakteristik eller en genrebedømmelse.
- Sørg for at placere tekststykket i forhold til det værk og/eller forløb, som det er en del af.

der ikke er særfaglige, som f.eks. udødelighed, ungdom, skyld og skam osv. Den tematiske tilgang ses i øvrigt i mange humanistiske fag.

SÆRFAGLIGE TEMAER

I oldtidskundskab findes en række særfaglige temaer, der går igen i mange forskellige antikke tekster. Temaerne kan optræde enten som hoved- eller sidetemaer, eksplicit eller implicit, og som modsætningspar eller enkeltvis. Her følger et udsnit af nogle hyppigt optrædende særfaglige temaer.

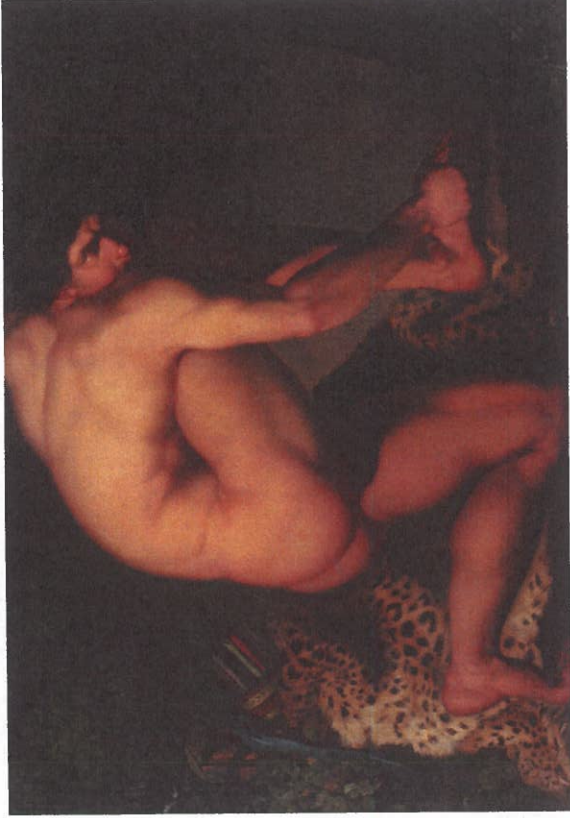
Fysis/nomos

Begreberne er på klassisk græsk og henviser til menneskets natur og samfundets love og normer. Begrebsparret opfattes som en modsætning, hvor fysis og nomos ofte er i strid med hinanden.

Fysis er både menneskets psykiske natur og fysiske form og kan være både almengyldig for alle mennesker, som f.eks. evnen til og behovet for at spise, og individuel, som f.eks. evnen til at spille fodbold.

Nomos er både samfundets nedskrevne love og uskrevne normer. Samfundet kan forstås som det almindelige hele samfund, men kan også henvises til mikrosamfund indenfor f.eks. hæren.

Temaet er eksplicit hovedtema i Sofokles' *Filoktet*, hvor hovedpersonen Neoptolemos skal vælge, om han vil følge sin individuelle fysis, som er at være ærlig og yde retfærdighed, eller hærens nomos, som er at adlyde sin overordnede. Hans overordnede vil have ham til at lyve. Han begynder med at følge nomos og lyve, men ender med at følge sin fysis og må kæmpe for at opnå tilgivelse efter løgnet.

Den sårede Filoktet, som Neoptolemos lyver overfor. Malet af Nicolai Abildgaard, 1775. Udstillet på Statens Museum for Kunst i København.

hævne sin mors død og forlange respekt. I byen er Dionysos' fætter, Pentheus, konge. Dionysos har klædt sig ud og vil have Pentheus til at acceptere ham som gud. Det vil Pentheus ikke, og uvidende om, hvem den udklædte mand er, begår han hybris. Herefter rammes han af *nemesis* og bliver revet itu af sin egen mor.

Moira

Begrebet er på klassisk græsk og henviser til menneskets forudbestemte og ufravigelige skæbne, der er fastlagt af guderne.

Temaet *moira* fylder meget i den trojanske sagnkreds, der handler om Den Trojanske Krig. Guderne har nemlig dømt byen Troja til at falde, ligesom det er guderne, der bestemmer, hvornår det skal ske. I det store helteepos Iliaden om bl.a. Den Trojanske Krig optræder skæbnen som en vægt, der vejes af Zeus og bestemmer udfaldet af en tvekamp.

Hybris/nemesis

Begreberne er på klassisk græsk og illustrerer gudernes magt.

Hybris henviser til en overmodig gerning, man begår imod guderne. *Nemesis* er den straf fra guderne, der følger, når mennesket begår *hybris*.

Hybris/nemesis afspejler forholdet mellem guderne og mennesker, hvor guderne er de stærke, man ikke må sætte sig op imod, og menneskene de svage, der skal gøre, som guderne befaler. *Hybris* betragtes som den værste gerning, man kan begå, og kan både komme til udtryk ved, at nogle ønsker at være stærkere og bedre end guderne, at nogle handler imod gudernes råd eller vanærer guderne ved at nægte dem ofringer og anerkendelse.

Temaet er eksplicit hovedtema i Euripedes' *Bacchanterne*, hvor guden Dionysos vender tilbage til sin hjemby for at

Pythia, Oraklet i Delfi (t.h.). Tegning efter motiv fra en rødfigursvase fra 400-tallet f.v.t.

I Sofokles' tragedie *Ødipus Rex* præsenteres skæbnen af oraklet i Delfi, der taler på vegne af guden Apollon. Ødipus prøver at omgå skæbnen, men skæbnen kan ikke undgå og haler altid ind på en.

Hvorvidt skæbnen styrer alle aspekter af den enkeltes liv eller blot anlægger en vej med ét bestemt endepunkt, samt hvem der styrer skæbnen, er i øvrigt en diskussion værd i forbindelse med den konkrete tekst, man arbejder med.

Areté

Begrebet er klassisk græsk og dækker over menneskelige evner og det at være god til noget/at du til noget.

Areté kan komme til udtryk på to overordnede måder. Den ene måde er praktisk: Man skal dygtiggøre sig og yde sit bedste inden for sine fag. Det kan være skibsbyggeren, der skal bygge et skib, eller soldaten, der skal i kamp. Den anden måde er moralsk: Man skal gøre sig moralske overvejelser over, hvad der er det bedste og mest retfærdige at gøre. Det kan være at handle retmæssigt overfor guderne og undersætter eller at leve på en bestemt måde for at kunne leve lykkeligt.

Temaet er eksplicit hovedtema i Platons dialog *Menon*. Heri taler hovedpersonerne Sokrates og Menon om, hvad godhed er, hvordan man bliver god generelt og til noget bestemt. Det ligger som et mål for alle mennesker, at man ønsker at blive og være god fremfor dårlig. I *Menon* kommer de frem til, at godhed er lig med viden og indsigt, og lægger sig dermed op ad den moralske og ikke den praktiske *areté*.

Ratio/affectus

Begreberne er på latin og henviser til modsætningsforholdet mellem fornuft og følelser.

Ratio (fornuft) er udtrykt gennem rationel tankegang og overvejelser af rigtige og forkerte gerninger og beslutninger. *Affectus* (følelser) er her irrationelle og pludselige gerninger og beslutninger, der ofte er selviske og ikke ender godt.

Ratio er det attråværdige, mens *affectus* typisk er det, som det enkelte menneske skal kæmpe imod for at kunne handle fornuftigt og velovervejnet.

Temaet er eksplicit hovedtema i flere af den romerske filosof Senecas overlevede breve. Seneca er stoisk filosof og af den overbevisning, at mennesket skal leve rationelt og med mådehold fremfor at lade sig rive med af følelser og behov og leve et liv i overflod.

Strukturalistisk tilgang

En strukturalistisk tilgang til en tekst er karakteriseret ved, at man sætter teksten ind i en model, der klarlægger handlingsmønstret. Det kan være aktantmodellen eller kontraktmodellen. Begge modeller bliver ofte benyttet i danskfaget. Modellerne kan bruges til poesi, fiktionsprosa og til dels historiografi.

Strukturalismen er en litteraturteoretisk metode, der vandt frem i det 20. århundrede. Den udsprang af en sprogvidenskabelig tilgang, hvor man interesserer sig for de generelle og kollektive træk, som alle verdens sprog har tilfælles. Dette kunne overføres til folkeeventyr, der ligesom sproget kunne systematiseres i fortællelementer, der i et eller andet omfang gik igen i ethvert eventyr. Den idé byggede Algirdas Greimas videre på med *aktantmodellen*, der inddelte fortællinger i seks aktanter med hver sin funktion. Ligeledes formulerede Greimas en forløbsmodel, *kontraktmodeller*, der ikke koncentrerede sig om en fortællings aktører, men om en fortællings forløb, hvor handlingskontrakten brydes og genetableres.

Når man gør brug af strukturalismen og Greimas' modeller i oldtidskundskab, er det vigtigt at være bevidst om, at modellerne er formuleret